

Sobre pobres i rics

“I llavors el meu col·lega –que no és economista ni polític, sinó antropòleg– diu que els diu als seus paisans: ‘El problema és que ens molesta estar entre els rics. Preferim pensar que som pobres i mantenir la imatge que ens havíem fet de nosaltres mateixos: pobres per culpa dels ‘altres’ i reclamant la redempció.’ Diu que quan els diu això no saben què contestar.”

Sobre “països pobres” i “països rics” seria més exacte, i encara posant-ho entre cometes. Perquè com més va més convençutestic que entendre l’economia general no és cosa dels economistes (això no és cap novetat: ho sap tothom), sinó que més aviat es tracta d’una variant o derivació de la cultura. Cosa que podria demostrar-se amb algunes consideracions teòriques (l’antropologia econòmica sempre ha estat una especialitat de l’antropologia cultural), però que es manifesta sobretot amb l’observació empírica. Només cal rodar una mica el món, pròxim o distant, anar a poc a poc, i parar l’orella. Llavors les possibilitats del mètode experimental augmenten notablement. El mètode s’aplica, per exemple, recollint a Sagunt un bon home que feia autostop, venia caminant i parant cotxes des de Màlaga, bastant begut de vi barat, però amb una lucidesa perfecta. L’home criticava amargament els *señoritos* i els amos dels cortijos, i els atribuïa tots els mals d’Andalusia, és a dir la falta de jornals. Llavors parlarem del tema, de què venia a buscar, i de quina diferència trobava. I parlant digué: “*La diferencia es que aquí los ricos dan trabajo*”.

Una diferència, en efecte, entre el *senorito* d’allà que no “dóna” treball i el ric d’ací que sí que en “dóna”. No sé si sempre ha estat igual, però explica algunes coses. No totes: no els hivernacles d’Almeria, per exemple. I un dia vaig agafar un taxi a l’aeroport de Santiago per anar a Ferrol (quan ja no es deia El Ferrol del Caudillo), i el taxista lligà la conversa, em preguntà d’on venia i, en dir-li que de València, volia saber “com van les coses per allà”. Anem passant, li vaig dir jo. I ell que comença a queixar-se que a Galícia en general i al Ferrol en especial tot va malament, i conclou: “*Es que aquí el gobierno no crea puestos de trabajo*”. No recorde què li vaig dir, però sí el que vaig pensar: que la resposta implicava un concepte ben particular sobre les relacions entre l’individu, l’economia i l’estat. I que aquest concepte, i per tant aquesta resposta, no seria fàcil de trobar entre l’Alt Empordà i el Baix Vinalopó. També tinc presents imatges d’alguns d’aquells “*planes de regadío*” del franquisme, i posteriors, amb quilòmetres i quilòmetres de

bones terres on el govern portà canals i séquies, i ho deixà tot arreglat i a punt per una gent que no havia fet mai aquella faena ni en tenia ganes, i que igualment van emigrar de la comarca i van deixar ermes les parcel·les oficials. Perquè quan es combinen les inèrcies culturals amb les de la més alta burocràcia, els resultats poden ser espectaculars: com ara els infinits milions d’oliveres noves plantades en antigues terres d’oliverar, gràcies a la gairebé infinita paperassa de la Unió Europea. No sé què farien els llauradors valencians si Brussel·les pagara a fons perdut, per quilo de taronja, només la meitat del que paga per quilo d’oliva. Una fantasia de col·lidir anant a l’hort amb Mercedes.

I fa alguns dies, en una reunió d’antropòlegs (jo sóc més aviat ex-antropòleg, però encara em trobe de tant en tant amb una part de la secta), un col·lega em confirmava la teoria i la pràctica. Erem a Jaca, ciutat d’aire sòlid i d’una prosperitat constatable. Parlàvem de l’estació de Canfranc, un dels més alts exemples de fantasia político-arquitectònica de primers de segle, quan l’esplendor d’una enorme estació de ferrocarrils enmig de les muntanyes era la clau del futur esplendor de tota la regió. Ara l’estació ja fa anys que cau a trossos, abandonada, però continua sent l’emblema d’una certa ideologia segons la qual cal “redimir Aragó”, i la redempció és sobretot cosa de grans inversions públiques, dels diners de l’estat, i de comparar-se amb Catalunya. La teoria popular suposa que “ells” (els catalans) són rics perquè aconseguen avantatges del govern, i “nosaltres” som pobres perquè el govern ens oblida. La realitat és que la renda per càpita d’Aragó és ja quasi tan alta com la de Catalunya, i superior a la del País Valencià, però això no produeix cap efecte en la ideologia cultivada. I llavors el meu col·lega –que no és economista ni polític, sinó antropòleg– diu que els diu als seus paisans: “El problema és que ens molesta estar entre els rics. Preferim pensar que som pobres i mantenir la imatge que ens havíem fet de nosaltres mateixos: pobres per culpa dels ‘altres’ i reclamant la redempció”. Diu que quan els diu això no saben què contestar. Perquè el bon funcionament d’una economia pot dependre de la cultura, però el mal funcionament d’una ideologia qui sap de què depèn.